

There are no translations available.

В Україні вмирали люди. Вмирали тисячами, десятками-сотками тисяч. Жертви мільйонні. Не чума ходила з лопатою, не чума рила гробовища, а голод, страшний, нечуваний в історії голод, десяткував людність «комори Європи». Люди божеволіли з голоду і доїдали один одного. Матері вбивали дітей, діти їли батьків і вмирали. Вмирали цілими родинами, цілими хуторами, цілими селами. Вмирали тоді, коли плодами родючої землі набиті комори не могли вмістити золотої пшениці, коли замаґазиноване її добро під сторожею НКВД гнило, псувалось.

Це був один з диявольських плянів московської комуні винищити волелюбний український народ.

А цілий світ, пропагуючи гуманізм, мовчав. Вдавав, що не бачить цього злочину можновладців Кремля.

Боліли українці західніх областей України над трагізмом братів по той бік Збруча, збирали датки, щоб їм допомогти, висилали від серця... А ті датки їхали в Москву на користь ненажерному «старшому братові»...

Крайова Екзекутива ОУН під головуванням Степана Бандери радить раду. Їдуть кур'єри до полк. Є. Коновальця, вертаються. Вже є рішення. ОУН мусить примусити світ звернути увагу на цей одинокий в історії людства злочин, мусить стати в обороні братів по той бік Збруча. Мусить діяти швидко, рішучо, безоглядно.

Тодішній бойовик, референт Крайової Екзекутиви ОУН, Роман Шухевич, що його заарештували, оскарживши в організуванні нападу на поштовий уряд у Городку Ягайлонським, виходить щасливо на волю в березні 1933 року. Не зрадили його під шибеницею Білас і Данилишин, не зрадив Коссак, не видали інші. Але поліція знає своє, вона лиш не має доказів, а здобути їх катуванням заарештованих не змогла.

Одначе вона обставила Романа так, що дальша його праця на якийсь час стає неможлива.

В порозумінні із Степаном Бандерою, Роман доручив мені перебрати цей відповідальний і небезпечний реферат. Як дисциплінований член[^] я мусів прийняти те, що мені було призначено. Одначе тому, що ми з Романом були побратими, я міг дозволити собі увійти з ним у довшу дискусію на ту тему. Я побоювався лиш одного: що не вив'яжусь як слід із накладеного обов'язку, що не дам собі ради, що не зможу так поставити роботу, як він. Він обіцяв кожночасно допомогти мені і радою й чином, і ми пішли назустріч із провідником Степаном Бандерою, якого я особисто ще не знав і не бачив.

Небагато я зтямив із нашої першої спільної розмови з С. Бандерою, Я був такий змішаний, зденервований, одним словом, почував себе, як «штубак» (стовбур дерева. – *Ред.*). Щойно тоді, коли опинився знову сам-на-сам із Романом, я заспокоївся. Я розповів йому моє враження, і він, усміхаючись, признався мені, що переживав подібне.

Коротко тривали між нами обома формальність передачі й перебрання функцій. Ми обидва знали, що й надалі будемо працювати разом. Постановлено, що для конспірації я не буду ходити на засідання Крайової Екзекутиви, що про мене, як бойового референта,

знатиме лише С. Бандера, а Роман і далі фігуруватиме між членами Екзекутиви, як бойовий референт, щоб у випадку «всипи» мене «покрити». Я не хотів на це погодитись, моя амбіція була дещо вражена його саможертвою, але цього вимагало добро справи, і я мусів погодитись. Зрештою, казав Роман, це все одно — кого зловлять, його чи мене, аби робота йшла.

Роман взявся кінчати політехнічні студії. Бракувало йому ще кілька проектів, щоб він міг здавати іспити на диплом інженера. І я мав гаряче бажання так поставити роботу, щоб він мав зовсім свобідну голову до праці на політехніці.

Але вже за короткий час я мусів зламати свою постанову. Він з усмішкою прийняв мене в себе в хаті. Я застав його при кресленні — він креслив залізничний міст. В тренінгових штанях, в розстебнутій сорочці, з обсмарованими тушем пальцями, він «витягав» накреси. Я не знав, як почати розмову, а він не питався, що і як. Давай, кажу, допоможу. І я почав допомагати йому «витягати» тушем, укладаючи собі в голові те, про що я хотів з ним говорити, про що я хотів з ним порадитись. Мовчки ми працювали кілька годин, аж мати його нам перервала працю, запросивши нас до столу.

А потім ми якось вже самі розговорились. Мені треба було його ради, його допомоги. І я почав йому розповідати і втаємничувати його в наші пляни, завдання і стан роботи. Дещо він знав, дещо було для нього нове. На першому місці був плянований атентат на большевицький консулят у Львові. Стріл у большевицького представника в столиці західніх областей України мав бути протестом перед цілим культурним світом проти голодового злочину большевиків в Україні. Я почав розповідати, що зроблено дотепер, а він дуже уважно слухав і не переривав мені. Отже, наша розвідка подала такі відомості: Ромко (мова про Романа Мигалья, що його розстріляли поляки 1939 р. в тюрмі) розвідав усе потрібне. Його люди ходили до

консуляту, ніби в справі виїзду до ССРСР, принесли докладні шкіци нутра будинку. Консуля не має, він приїжджає лише рідко з Варшави, але тут сидить замаскована висока «шишка», Маїлов, який має ще й особливі завдання по українській лінії. Ось його докладний портрет, який намалював із пам'яті один наш розвідник, а тут пляни будинку. Вони докладно відповідають до тих, які мені зробив Фаньо (Фаньо — це здрібніла, вживана лише в родинних колах, назва покійного д-ра Степана Шухевича, знаного оборонця у політичних процесах, стрийка Романа). Я не знаю, звідки він знає про наші пляни, але напевно знає, бо дав мені ті пляни і запевнив свою допомогу, наколи треба буде.

— Фаньо напевно нічого не знає, — каже Роман, — він лиш мудрий і спостережливий. Він знає, що ми повинні зробити і вірить, що ми зробимо. А що він при тім повинен бути, то це для нього ясно.

— Наша розвідка цілий час обсервує дім консуляту з винаймленої нами хати, — кажу я. — Дім під охороною сильної польської мундирової і немундирової поліції. Але дістатись можна. Йде лиш про атентатника, щодо якого я не мозку рішитися. Це мусить бути інтелігентний чоловік, з опанованими нервами, бо він має не лише виконати атентат, а й оборонити себе від ліквідації енкаведистами і віддатись у руки польської поліції, а найважливіше — гідно поставити процес.

Коли я подав кандидатів на атентатника, Роман поважно задумався, і каже: — «Я їх знаю. Це добрі хлопці, але на таке діло не надаються стовідсотково. Ми маємо ще трохи часу, отже пошукаємо. Я тобі допоможу. Мій плян такий: переведи анкету поміж бойовиками, хто з них голоситься на роботу, з якої нема виходу. З кожним треба говорити особисто, а відповідь, щоб не було найменшої пресії, хай дадуть листовно: так або ні. Відповідати можна на адресу політехніки, скажім, на Ксавера Брудаса. Я відбиратиму тобі листи. А ще треба кожному зазначити, що відповідь «так» чи «ні» не буде різно

кваліфікована: це лише для орієнтації, бо кожний бойовик мусить виконати таку роботу, яку йому накажуть. Щоб це було швидше, я теж говоритиму з частиною, а ти, — додає він з усмішкою, — мусиш «витягнути» мені пару накресів».

Поважно слухали поодинокі бойовики, деякі хотіли відразу зголоситись, одначе ми давали тиждень часу до надуми. Але вже за пару днів почали приходити листи для Брудаса. «Так», або «ні», і число. Довелося давати інші адреси, щоб не було підозри. В означеному реченці зібрали ми кількадесять відповідей, і коли підраховали, то сімдесят п'ять відсотків було коротке, але виразне: «так». Вибрати було з кого, і остаточно жереб упав на молодого студента прав, 19-річного Миколу Лемика, сина бідного селянина з-під Львова.

Спокійно Микола прийняв вибір і почав готуватись до атентату. Грошей ми тоді мали дуже мало, — кожний жив із того, що мав. Микола мав ще те убрання, в якому здавав матуру, справді дуже дешевеньке, але чорне, в ньому він міг виступати на розправі. Сам вже мусів пришити собі нагрудну внутрішню праву кишеню (якої чомусь у нього не було, лише ліва), де мав тримати пістолю і витягти її, немов документи, бо він був лівак. Черевики в нього були зовсім подерті, і він, почервонівши, запитав несміло, чи не міг би десь позичити кращі, бо коли згине, буде сором для Організації, що йому пальці вилазять. Ми купили йому черевики і шкарпетки, а він, перевзувшись, попросив іще, щоб ті черевики його, хоч подерті, відіслати до його дому, бо батько, як направить, зможе ще ходити... Я побачив лише, як Роман нагло відвернувся, щоб Микола не доглянув сльози, що покотилась по його обличчю.

Довго говорив віч-на-віч із Миколою провідник С. Бандера, повчав його, що він має говорити і як ставити процес. А надвечір атентату ми з Романом завели його до Народньої Гостинниці, де він мав

переночувати. Це був його останній вечір на волі, а може й у житті.

Микола був веселий. Багато ми вже тоді не говорили, бо все було умовлене, запляноване, уточнене. Микола мав дати смертельний постріл у представника большевицького режиму, як протест проти голодової смерти мільйонів братів в Україні, мав боронитись аж до приходу польської поліції і віддатись живим у її руки.

Перед вечерею у Народній Гостинниці Роман хотів зробити Миколі ще останню, може, приємність і запропонував йому щось добре з'їсти, щоб Микола, мовляв, мав силу. А Микола, подумавши хвилину, ніяково попросив гречаної каші і кислого молока.

Востаннє стиснули ми Миколі правицю і пішли, кожний із своїми думками, що все були з Миколою, перед яким — ще ціла ніч і майже цілий день самоти й душевних переживань. Рано-вранці він мав піти вже сам до сповіді.

Мовчки йшли ми з Романом у темну осінню ніч. Мовчки ми й розстались. З конспіративних причин ми не могли бути обидва разом, мусіли мати алібі.

Лише наприкінці Роман сказав тихо, немов до себе: — «Найрадше пішов би я сам». — Так думав тоді і я.

А другого дня увечорі рознесли надзвичайні видання львівських часописів вістку, що член ОУН, Микола Лемик, влучними пострілами з пістоля убив секретаря большевицького консульату у Львові, поранив одного енкаведиста і віддався живим в руки польської поліції.

Від редакції: Засуджений польським судом на довгорічну тюрму, Микола Лемик вийшов на волю по розвалі Польщі 1939 року. В 1941 р. він пішов на Наддніпрянщину і в жовтні того ж року загинув у Миргороді, на Полтавщині, від куль німецької жандармерії, пробиваючись до місця свого нового призначення — до Харкова. Загинув він під невідомим прізвищем і останні його слова при рострілі були: *«Я, український революціонер-самостійник, гину за Самостійну Українську Державу».*

«Український Самостійник». – 1951. – Ч. 9. 1951.

Ю. Крикун. Атенат на советський консулат // Визвольний шлях.

– 1970. – Ч. 3 (264). – С. 334-338.